

Försvarsutskottets betänkande

1976/77: 1

med anledning av motion om bevakningen av Stockholms slott,
m. m.

I motionen 1975/76:468 av herr Signell m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att de militära förbanden befrias från skyldigheten att ombesörja vakthållningen vid Stockholms slott,

2. att riksdagen hos regeringen begär en undersökning av om det finns andra, ej militära uppgifter som försvaret kan befrias från.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från överbefälhavaren och rikspolisstyrelsen.

Motionen

I motionen sägs bl. a. att det från militärt håll ofta framhålls att utbildningstiden för de värnpliktiga är hårt pressad. Mot bakgrund av detta och av att det såväl inom vissa befälsorganisationer som bland de värnpliktiga förs en debatt om en nedskärning av de värnpliktigas utbildningsvecka från rekommenderade 48 till 40 timmar anser motionärerna att man inom försvaret måste ompröva vissa åtaganden som inte har med försvarets uppgifter att göra. Som exempel på sådana åtaganden tas i motionen upp bevakningen av Stockholms slott. Enligt motionärerna går alltför mycket värdefull utbildningstid åt både för själva vakthållningen vid slottet och för övning och träning inför denna uppgift. Motionärerna menar att vakthållningen vid slottet bör ombesörjas av ett vaktbolag och kostnaderna bestridas från driftbudgetens första huvudtitel (kungl. hov- och slottsstaterna) och inte som nu belasta försvarsdepartementets budget.

Remissyttrandena

Överbefälhavaren erinrar i sitt yttrande om att Stockholms slott är säte för landets statschef och därför en anläggning som är betydelsefull från totalförsvarssynpunkt. Med hänsyn till de konsekvenser våldshandlingar med terrorinslag mot slottet skulle kunna medföra, måste ställas större krav på bevakningsstyrkans insatsberedskap, utbildning och beväpning än vad som normalt kan krävas av ett vaktbolag.

I lögvaktsstyrkan med dess närhet till kansli- och riksdagshus är dessutom en bevaknings- och säkerhetsstyrka för riksledningen i vidare bemärkelse.

ÖB framhåller vidare att från kuppförvarssynpunkt är högvakten och under del av året krigsskolan och åldersklassen vid livgardets dragoner (K 1) de enda beväpnade styrkor med markstridsutbildning som är omedelbart

tillgängliga inom det centrala Stockholmsområdet. Efter utflyttningen av fredsförband och utbildningsanstalter från Stockholmsområdet kan högvakten – bortsett från hemvärnet – vara den enda omedelbart tillgängliga styrkan.

Överbefälhavaren hänvisar till yttranden över motionen som han har inhämtat från försvarsgrenscheferna och från militärbefälhavaren i Östra militärområdet. Av dessa framgår att den utbildning som föregår högvaktstjänsten bl. a. omfattar exercis och ett avsnitt om vakttjänst, posts uppträdande, bestämmelser för vaktpersonal, bruk av våld m. m. Denna utbildning ingår i den värnpliktiges grundutbildning oavsett högvaktstjänstgöring. Den utbildningstid som direkt hänför sig till högvakten omfattar enligt *chefen för armén* i stort en dags förberedelser före själva tjänstgöringsdygnet och en halv till en dags avrustning och transporter efter högvakten. *Chefen för marinen* anger högst ca 30 timmar för ändamålet. *Militärbefälhavaren i Östra militärområdet* framhåller särskilt att det torde anses vara klart mera graverande om en terroristorganisation eller liknande försöker avväpna eller utöva våld mot en värnpliktstrupp än om den gör det mot en grupp vaktmän. Härigenom verkar värnpliktstruppen mer avhållande från sådana handlingar än en grupp av vaktmän. Militärbefälhavaren liksom chefen för armén hänvisar till synpunkter som har inhämtats från *chefen för K 1 och Stockholms försvarsområde*.

Rikspolisstyrelsen har enligt sin instruktion ansvaret för bevaknings- och säkerhetsarbetet i samband med statsbesök och vid andra motsvarande händelser. Rikspolisstyrelsen har därför ett nära samarbete med slottsförvaltningen och överkommendantexpeditionen. Styrelsen hänvisar till synpunkter i yttrande från *polismästaren i Stockholms polisdistrikt* och bekräftar att den nuvarande ordningen fungerar mycket tillfredsställande. Polismästaren uttalar att de militära posternas närvaro och uppträdande sannolikt har varit av stor preventiv betydelse då det gäller att förhindra ordningsstörande beteenden. Vidare påpekas att slottet på grund av sin storlek, utformning och belägenhet i de centrala delarna av staden är relativt svårbevakat. Ett överförande av ansvaret för vakthållningen vid slottet till ett vaktbolag skulle med bibehållande av nuvarande bevakningsstatus medföra relativt sett höga kostnader, anser polismästaren. En överslagsmässig beräkning pekar mot ca 6,4 milj. kr. per år (prisläge mars 1976). Dessutom har den militära vakthållningen vid Stockholms slott med de från turist- och publiksynpunkt mycket uppskattade "högvaktsavlösningarna" – som har sin motsvarighet i många andra länder – fått en djup förankring i allmänhetens medvetande och blivit något av en kulturhistorisk institution.

Utskottet

Motionärerna tar upp principfrågan om försvarets användning i vissa fall för civila ändamål. Liksom när det gäller utnyttjande av det civila samhällets resurser för totalförsvaret anser utskottet att det i och för sig inte bör dras

någon skarp gräns beroende på om resurser har skaffats primärt för försvaret eller för annat ändamål (jfr FöU 1974:22 s. 4–6). Det är t. ex. önskvärt att militära luftfartyg utnyttjas för flygräddning, sjuktransporter, m. m. (jfr FöU 1974:28 s. 10–11).

Bl. a. när det gäller att utnyttja värnpliktiga utöver vad som är motiverat av utbildningsbehov och krigsuppgifter tillkommer andra faktorer än freds-ekonomiska vid bedömningen. Av principiella och psykologiska skäl bör det t. ex. vara en huvudregel att samhället inte med stöd av värnpliktslagen tillförsäkras sig arbetskraft för uppgifter av civil natur (jfr FöU 1973:14 s. 9–10).

I syfte att åstadkomma ekonomiska besparingar beslöt regeringen att fr. o. m. utbildningsåret 1972/73 på försök förkorta de grundutbildningstider som gäller enligt det år 1966 beslutade systemet för utbildning av värnpliktiga. Erfarenheterna av den förkortade grundutbildningen är inte fullständiga men talar enligt överbefälhavaren för att prövade utbildningstider behöver ökas med 2 till 3 veckor beroende på kategoritillhörighet (jfr prop. 1975/76:199 s. 20–21).

Det är mot denna bakgrund man bör se förslagen i motionen 1975/76:468, som särskilt tar upp bevakningen av Stockholms slott. Remissinstanserna och de myndigheter som har yttrat sig till dem har tillstyrkt eller lämnat utan erinran att man behåller den nuvarande ordningen med militär bevakning av slottet.

Utskottet godtar de skäl som har anförts för att bevakningen av slottet även i fortsättningen sker på nuvarande sätt.

Utbildning i vaktjänst ingår som en grundläggande del av värnpliktsutbildningen för alla kategorier. Huvuddelen av den utbildning och förövning som sker inför högvaktstjänsten bör därför utformas så att färdigheterna blir generellt användbara. Enligt remissyttrandena är detta redan beaktat. Den utbildningstid som går åt för själva högvaktsdygnet uppgår vid armén – som under juli 1975–juni 1976 har svarat för ca 265 av sammanlagt 285 högvakter – till omkring tre dagar för varje värnpliktig i högvakten. Detta är enligt utskottets mening acceptabelt.

Förbanden i Stockholm eller dess närhet svarar emellertid relativt ofta för bevakning av slottet. Under nyssnämnda period hade t. ex. Svea livgarde (I 1) 37, livgardets dragoner (K 1) 32, Södermanlands regemente (P 10) 24 och Svea ingenjörregemente (Ing 1) 23 högvakter. Marinen svarade för 15 och flygvapnet för tre högvakter. I sju fall svarade hemvärnsförband för högvakten. I varje högvakt deltar ca 30 värnpliktiga och 4–6 befäl.

Vid förband med många högvakter förekommer att värnpliktig deltar i två högvakter eller flera. Bortfallet av utbildningstid ökar alltså för sådan värnpliktig. Även om det uppenbarligen inte finns några svårigheter att få värnpliktiga till högvaktstjänst efter frivilligt åtagande bör enligt utskottets mening eftersträvas att ingen värnpliktig deltar i mer än två högvakter. I detta syfte bör högvaktstjänsten fördelas bättre på förband och

skolor i landet. Härigenom vinner man bl. a. också en mindre belastning på den personal vid förband i Stockholmsområdet som engageras i egenskap av vaktbefäl i högvakter.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1975/76:468, yrkandet 1,
2. att riksdagen avslår motionen 1975/76:468, yrkandet 2.

Stockholm den 26 oktober 1976

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Glimnér (c), Holmqvist (s), Pettersson i Örebro (c), Gustavsson i Ängelholm (s), Karl Bengtsson i Varberg (fp), fru Sundström (s), herrar Björk i Gävle (c), Brännström (s), fru Ekelund (c), herrar Hedberg (s), Svartberg (s), Dahln (fp) och Aulin (m).